

Löddeköpinge kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KARL JOHAN HOLMBERG, FHK 2015-01-27

jais
arkitekter

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

—

Löddeköpinge kyrka

Löddebygdens församling, Rönnebergs kontrakt, Lunds stift
Löddeköpinge socken, Löddeköpinge 98:1, Kävlinge kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Löddeköpinge, ligger strax norr om Lödde å i västra delen av Kävlinge kommun. Kring ån finns ett artrikt betes- och odlingslandskap. Längs ådalen har man hittat stenåldersboplatser, gravfält, högar och gånggrifter, som visar på områdets långa bosättnings- och brukningskontinuitet. Lödde å utvecklas under vikingatiden till en viktig transportled, och kring vadplatserna uppstår byar, administrativa centra och tingsplatser. Bynamnet Löddeköpinge anknyter till ändelsen ”-köping” i betydelsen köpa; en bit uppströms från åns utlopp låg en stor handelsplats. I närheten finns trelleborgen Borgeby slott, vars ägare innehaft patronatsrätten till Löddeköpinge kyrka.

Skåne börjar kristnas under 900-talet, av missionärer i samarbete med kungamakten, och de första kyrkorna uppförs i anslutning till kungsgårdar och stadsbildningar. Strax öster om den nuvarande kyrkan har man hittat spår av en kristen kyrkogård, som var i bruk från omkring år 1000 till mitten av 1100-talet. På den har legat två stavkyrkor, som dateras till runt 1030 resp. till 1100-talet. Den yngsta kyrkan tros vara rest av en mäktig familj, som velat manifestera sin ställning i byn. Den har sedan varit delaktig även i uppförandet av den nuvarande stenkyrkan på 1200-talet. Denna byggdes på platsen för en grophusbebyggelse, som dateras till mellan 800- och 1100-talet.

Efter storskiftet 1786, och det laga skiftet 1836, har de flesta gårdarna flyttat ut från byn, som successivt börjar omvandlas till ett handelssamhälle. Flera av byggnaderna från denna tid finns kvar längs ”korset” där landsvägarna genom orten ännu möts. Kyrkan ligger inom fornlämning Löddeköpinge 69:1, som motsvaras av bytomten före laga skiftet. Under 1900-talet dras en numera nedlagd järnvägslinje mellan Kävlinge och Barsebäck genom orten, och bebyggelsen förskjuts mot nordväst. På senare tid har Löddeköpinge expanderat snabbt med flerfamiljshus och handelsområdet Center Syd.

Kyrkan ligger idag i sydöstra utkanten av Löddeköpinge, en bit öster om det historiska vägkorset. Mot norr finns landsvägen, kantad av enfamiljshus och med församlingshemmet från 1970-talet som kyrkans närmsta granne. Ner mot Lödde å finns spann-

målsodlingar i söder och öster. Söder om kyrkan ligger Fredwicksfälts mölla från 1849.

I riksintresset för kulturmiljö Löddeköpinge- Stävie- Borgeby [M44] pekar man på den kulturrika dalgångsbygden, fornlämningarna och de medeltida kyrkbyarna, som motiv för bevarande. Löddeköpinge kyrka är ett uttryck för riksintresset. Området kring Borgeby, Löddeköpinge, Hög och Stävie är därtill utpekade som en särskilt värdefull kulturmiljö av Länsstyrelsen. Kyrkan ligger längs Pilgrimsvägen Skåne-Blekinge.

Kyrkobyggnaden

Löddeköpinge kyrka byggdes i början av 1200-talet, och gavs ett tidstypiskt romanskt utseende med långhus, kor och absid. Långhusets södra- och norra sidor försågs med motställda portaler och varsitt fönster. Det fanns troligen även en västportal. Kyrkorummet pryds under 1200- eller 1300-talet med Mariaaltare och ett lekmannaaltare.

Kyrkan förses i början av 1400-talet med ett kvadratisk västtorn. Dess övre våningar nås via en invändig trappa inbyggd i norrväggen. Vid något tillfälle byggs ett vapenhus mot söder, och under senare delen av seklet slås valv i koret, tornet och långhuset, som omvandlas till en tvåskeppig hallkyrka. Valven täcks med kalkmålningar.

Valven i långhuset slås om under 1500-talet eftersom mittpelarna anses stå i vägen, och långhuset får dagens enskeppiga gestaltning. Inga nya kalkmålningar görs.

På 1600-talet byggs ett gravkor för dåvarande patronus, adelsläkten Lindenov.

På 1700-talet läggs kyrkans tak om och dess stomme renoveras. Norra fasaden får nya fönsteröppningar. Tornet byggs om 1797, förses med ett nytt bjälklag, en takspira och troligen samtidigt en utvändigt öppning. Valvet i tornets bottenvåning slås om.

I början av 1800-talet rivs den medeltida absiden och en sakristia uppförs öster om koret. Sakristian får en kvadratisk form som avtäckes med ett platt trätak, och förses efter en tid med ett fönster. Taklagen över långhus, kor och torn görs om 1848 och beläggs med kopparplåt, som senare ersätts med vanlig järnplåt. 1868 uppförs dagens absid på platsen för den gamla sakristian, samtidigt som kyrkan får sina befintliga fönsteröppningar och fönsterbågar. En ny altarring och bänkinredning installeras, och kyrkorummet målas om i ljusgrönt och blått upp till valvanfängen. 1876 läggs brädgolv i bänkkvarteren, och 1886 tillkommer orgelläktaren.

1938 målas kyrkorummet om i vitt. Under 1940-talet sätts trappan mellan koret och gravkammaren igen, och ytterdörrarna byts mot kopparklädda portar. 1949 görs en

renovering under arkitekt Eiler Graebes ledning. Bänkinredningen byggs om och bänkarna i tornet tas bort. Det avskiljs som vapenhus med en vägg mot kyrkorummet och får nytt tegelgolv. 1957 täcks koret, långhuset och absiden med koppartak. 1981 läggs torntakets nedre delar om. 1986- 87 byggs en sakristia i norr efter ritningar av Forsberg& Wikerstål arkitekter. Tornlanterninen läggs om med kopparplåt. Den romanska nordportalen rekonstrueras mellan långhuset och sakristian. Vägg mellan långhus och torn rivs, och vapenhuset blir en del av kyrkorummet igen. Ett vindfång byggs bakom tornets portal. Golvnivån sänks med 25 cm i långhuset. Det gamla golvtegllet tas upp och återläggs i kor och absid, medan långhus och torn får nytt golv lika befintligt. Under bänkarna läggs bräder. Kyrkorummets läktare, altare, altarskrank och absid målas om i sina ursprungliga färger. Även utsidan ommålas. I samband med arbetena görs arkeologiska undersökningar, där man bl.a. påträffar rester av äldre kyrkgolv, liksom av ett korskrank och ett lekmanaltare, som båda daterats till 1200-talet. Underst hittas byggnadslager från 1000-talet.

Exteriör

Kyrkobyggnaden består idag av ett enskeppigt långhus, ett smalare kor och en absid med tresidig avslutning. I väster finns ett kvadratisk västtorn med kyrkans huvudentré till vapenhuset och tornets övre våningar, och i norr en sakristia med handikappentré. Ännu en sekundär entré finns i absidens östra sida.

Kyrkan är troligen byggd på kallmurar av natursten. Långhus, kor och absid har en skråkantad, tjärad sockel av natursten, medan tornet saknar egentlig sockel. Sakristian har en svagt utskjutande sockel av tjärad betongsten. I korssockeln finns på ömse sidor varsin kopparlucka, som leder till det gamla gravkoret. Långhus- och kormurarna är byggda av delvis bearbetad marksten med hörnkedjor av sandstenskvader. Murverket är omfogat och bitvis lagat med tegel. Absidmurarna är av massivtegel. Tornets murar består, upp till nivån för det första bjälklaget, av skalmurar med otuktad marksten utåt och tegel inåt. Hörnkedjorna är av sandstenskvadrar. Tornets övre del är av tegel i renässansförband. Bjälklagen är markerade i fasaderna med ankarjärn. Två dekorativa ankarlutar bildar ”1797” och ”WT”, som står för dåvarande patronus Wiveka Trolle vid Borgeby slott. Sakristians fasader är av betongsten i löpförband.

Samtliga fasader är spritputsade med kc-bruk och målade med kc-färg. I långhusets norra och södra fasader anas de ursprungliga, romanska och sandstensomfattade fönstren i putsen. Inifrån vinden märks att det norra fönstret har kvar delar av sin ursprungliga trækarm. I mötet mellan långhus, torn- och absidmurarna och deras respektive takfot finns flersprångiga, vitputsade tegelgesimser, medan koret saknar profilerad taklist. I sakristians murar har hörn, takfot och gavelröste markerats med något utskjutande stenar.

Långhuset har ett fönster mot norr och två mot söder, koret ett mot norr och ett mot söder, och tornet har ett fönster mot söder. Absiden har två, något mindre fönster på ömse sidor om ytterdörren. Samtliga fönsteröppningar är rundbågiga med slätputsade omfattningar. Fönsterbågarna är av gjutjärn med 12 lufter vardera. De tre övre rutorna avslutas med rundbågar, och ovanför dessa finns ett masverk av bärnstensfärgat glas, där en cirkulär ruta av rött glas är inskriven. Solbänkarna är täckta av kalksten på ett utkragande, snedställt tegelskift. Sakristians isolerglasrutor sitter i raka, slätputsade och koniskt vidgande öppningar. Tornet har vardera en ljudöppning mot norr, väster och söder och två mindre mot öster. Alla öppningarna är raka, stickbågiga och i nedkant avtäckta med plåt. Ljudluckorna är parluckor av svartmålade bräder.

Tornets- och absidens portaler är utformade som rundbågiga öppningar med slätputsade omfattningar. Dörrarna är av fyllningstyp, invändigt målade och utvändigt beslagna med koppar. Ovanför tornportalen sitter ett lunettfönster i brunmålat trä, där en ljuslykta är infälld mellan spröjsarna. Sakristians raktäckta dörr är kopparklädd på både in- och utsidan. Torndörren är en enkel rundbågig bräddörr.

Taken över långhus, kor, absid och sakristia är alla sadeltak belagda med kopparplåt i skivtäckning. Tornet täcks av ett tälttak i koppar, på vilket står en korskrönt lanternin i samma material. Lanterninen har en spetsbågig kopparlucka i varje väderstreck.

Interiör

Vapenhuset i tornets bottenvåning har golv av kvadratisk golvtegel med avskurna hörn och svarta tärningar. Väggarna är tunnputsade och kalkade, så att murverket syns genom putsen, och övergår sömlöst till det slätputsade enstens kryssvalvet utan ribbor. I nordöstra hörnet syns en konsolsten till det föregående 1400-talsvalvet, och i norra väggen en nisch till den ursprungliga ingången till tornet. Fönstret i söder har, liksom övriga i kyrkorummet, en slätputsad, skrånad nisch och invändigt avrinningsrör. Vapenhuset är möblerat med lösa stolar. Innanför huvudportalen finns ett litet vindfång med en mörkröd trädörr mot vapenhuset. Dörrens glasöppningar indelas i rektangulära rutor med blyspröjsar. I vindfånget ligger ett golv av gula tegelplattor.

Vapenhusets tegelgolv fortsätter in i långhuset [1]. Det har två travéer med putsade och vitkalkade, enstens kryssvalv. De lätt spetsbågiga valven har fyrkantiga ribbor som vilar på pilastrar. Både triumfbågen, och bågen som skiljer vapenhus och långhus, är slätputsade. I östra travéns valvhjessa finns ett cirkulärt hål, som antyder att kyrkan kan ha haft en takryttare, som utgjorde fäste för en primklocka som betjänades från långhuset. Under golvet vid denna plats har dessutom hittats spår av ett gammalt lekmanaltare. På ömse sidor om mittgången finns bänkkvarter med lutade brädgolv och öppna bänkar. Dopfunten står, tillsammans med ett murat dopaltare, på lång-

husets norra sida, och predikstolen på den södra. Från långhusets norra sida når man orgelläktaren via en u-formad trätrappa, och sakristian via den rekonstruerade, sandstensomfattade nordportalen. Den ekådrade läktaren är fästad till långhusets murar och buren av fyra åttasidiga kolonner. Barriären består av svarvade balustrar, förenade av rundbågar som bär räcket överliggare. På orgelläktarens ovansida ligger linoleum, medan undersidan är bräddtäckt.

Koret och absiden är upphöjda tre steg relativt långhuset genom en kalkstenstrappa. Golvet är av samma tegel som i långhuset. Väggarna är, liksom valvén i korttravén, vitputsade och kalkade. Korets en- och en halvstensvalv har ribbor med fyrkantigt tvärsnitt, och vilar på samma typ av pilastrar som långhusvalven. Längs bågarna löper ett följdskift. Valvbågarna är kalkmålade med bl.a. blommor, och i kapporna syns evangelisterna Markus och Lukas i form av lejon och ox. Mot väggarna står sammetsklädda stolar. Absidens hjälmvalv i trä har tre valvkappor åtskilda av ribbor med kvadratisk tvärsnitt, upplagda på konsoler fästade till murarna. Absiden är avfärgad i ljusblått.

[1]: Långhuset sett mot koret och absiden. Th predikstolen i sten.

Sakristians golv är belagt med tegelplattor av samma sort som i vindfånget. Prästens utrymmen avskiljs från handikappentrén med en gråmålad, fristående skärmvägg. Utrymmet är vitmålat, öppet i nock med inbrädat tak. I norra väggen finns toalett, förråd och klädförvaring bakom mörkröda dörrar. Ovanför dessa hänger ett krucifix. På golvet finns en minnessten över de gravar som övertäcktes när sakristian byggdes.

Tornets övre våningar nås utifrån via en tegeltrappa inbyggd i den norra väggen. Från trappan nås en tornkammare, där de isolerade valven är synliga. Övergången från putsat murverk till synligt tegel i ytterväggarna i nivå med bjälklaget pekar ut tornets byggnadsfaser. Från tornkammaren, som används för diverse förvaring, når man långhusets vind, och via en trätrappa klockvåningen. Klockstolen är utförd i bilad fur och ek med spår av flera lagningar. En inristning på träet vittnar om, att de äldsta delarna är från 1801. Tornets taklag är synligt från klockarvåningen. Det består av tassar, stödben, bindbjälkar på dubbla remstycken och ett stolpverk för lanterninen. Underlagstäckningen består av brädpanel. Långhusets- och korets takstomme i bilad fur består av sparrar, dubbla hanband, tass och stödben på dubbla remstycken. Valven förstyrkas av dragbjälkar. Absidens taklag är i bilad fur med sparrar, hanband, tassar och stödben på ett remstycke. Samtliga takytor har underlagstäckning av bräder.

Inredning och inventarier

Altaret är från 1868. Dess front och sidor är av ådringsmålat trä.

Altaruppsatsen är från 1868, utförd i nyrenässans i brunt och guld. Den består av en grekiskt tempelgavel avslutad med ett tympanon. På ömse sidor finns små, sirade gavlar. I centrum finns en kopia av Thorvaldsens Kristusstaty i en guldmålad nisch.

Altarringen är från 1868, uppbyggd av tunna, svarvade balustrar. Knäfall och överliggare är klädda med sammet.

Dopfunten av sandsten har en romansk, slät cuppa, smyckad med två repstavar. Cuppan vilar på en fot från 1986, huggen av Mats Johansson, formad likt ett tärningskapital.

Predikstolen [1-2] är tillverkad 1625 i barockstil. Predikstolen är i sin helhet huggen av gotlandskalksten, med påsatta dekorer av alabaster som tros vara från 1500-talet. Foten är utförd i form av en atlant, troligtvis Petrus, som bär upp den rikt dekorerade korgen. Dess sidor pryds av alabasterreliefer innanför rundbågar, som bär upp korgens övre del smyckad med änglar i alabaster. Under bågarna finns marmorfält med inristningar från 1700-talet. I trappräckets fält syns reliefer kantade av broskornament. Relieferna på korg och trappa föreställer scener ur Nya Testamentet. Den femsidiga baldakinen kröns av kartuscher och putti. Under taket hänger en förgylld duva.

Bänkinredningen fick sitt nuvarande utseende 1949. Ryggarna från inredningen från 1868 återanvändes och kompletterades med nya gavlar, sitsar, psalmbokshyllor och fotbrädor i fur. Bänkarna är målade i mörkrött. Gavlarnas ovankant är lätt profilerad, och på dess sidor finns medaljonger, i vissa fall dekorerade med olika kristna symboler.

Storklockan i malm är av okänd ålder men omgjuten 1771 och 1948. Från respektive år finns en inskription på ömse sidor om klockan. Klockan är dekorerad med en bred, stiliserad bladbård. *Lillklockan* i malm är från 1505, troligen tillverkad av gjutaren Matias. Klockan är dekorerad med flera olika figurer samt latinska textband.

Orgeln, tillverkad 1963 av Mårtensson orgelfabrik i Lund, har två manualer med 10 stämmor och pedal. Den ekådrade *orgelfasaden* är indelad i tre partier, där det mittersta är förhöjt och triangulbågigt. Piporna är synliga. I koret finns dessutom en *kororgel* från 2012 och på läktaren en *digital orgel* från 2014.

[2]: Detalj av predikstol med alabasterrelief

[3]: Mässhake från 1627, i röd sammet med guldbrodyr

Övrigt

Brudkrona, prestaver, vas och vinkanna, från 1949, 1961, 1962 resp 1941, samtliga i silver från Wiwen Nilssons produktion. Brudkronans silver är förgyllt.

Kalkduk, från sent 1700-tal i röd sammet med guldbroderier i relief, med i mitten texten "IHS" innanför en strålkran.

Mässhake [3], från 1627 av röd silkesammet, troligen utfört av en dansk hovbrodör. På ryggen finns ett krucifix. Korsstammen är utformad som ett träd med avsågade grenar. Vid Kristus sidor finns en ängel och Lindenovs och Podebusks släktvapen.

Processionskors, en kopia av ett Irenakors från slutet av 1000-talet. Korset är tillverkat i förgylld koppar. Originalet förvaras på Lunds Universitets Historiska museum.

Kyrkogården

De äldst bevarade kartorna, där Löddeköpinge kyrka finns redovisad, är från 1780-talet. På en storskifteskarta från 1786 syns en rektangulär kyrkogård, omgiven av tätt lagda gårdar i norr och väster. Kyrkogården utvidgas 1894 i norr fram till den nuvarande landsvägen. År 1919 utvidgas kyrkogården mot söder efter länsträdgårdsmästare

C Lennés ritningar. Kyrkogården utvidgas på nytt åt söder 1981. I den nya delen byggs en minneslund, en urnlund och i början på 2000-talet en askgravlund. Kyrkogårdens gångar ses samtidigt över och entréerna tillgänglighetsanpassas.

Hela kyrkogården omges av en murad gråstensmur, som är avtäckt av frilagda plattor. Kring de tre äldsta delarna finns en inre häck av avenbok och en trädkrans av lindar. Från parkeringen i nordväst leder en gång av byasten, kantad med kullersten, mot tornets västportal och den handikappanpassade entrén genom sakristian. I anslutning till stråket finns en kullerstenssatt yta som används som kransgård. Gången omges på båda sidor av lindar, ett motiv som även återkommer längs den breda, grusade huvudgången i nord-sydlig riktning. Denna avslutas mot vägen i norr med ett grindparti i gjutjärn. I söder leder gången till minneslundan. I norr finns, i läget för den ursprungliga kyrkogården, en från gatan indragen grind i linje med kapellet. Utöver dessa ingångar finns sekundära entréer från grusvägen och landskapet i väster. Till kyrkan har tidigare lett stigluckor i norr, väster och öster. Inga spår finns kvar av dessa.

Gravplatserna är, undantaget ett fåtal grässatta ytor, singeltäckta och kantade av buxbom [4]. Ett fåtal platser begränsas av stenramar eller järnstaket. Det inre gångsystemet i väst-östlig riktning ligger längs kanterna av den äldsta kyrkogården, mot utvidgningarna från 1894 och 1919. Inom de enskilda gravplatserna finns en rik växtlighet med buskar, bl.a. idegran och tuja, och blomm växter.

Bland gravarna dominerar granitvårdar, mestadels från tiden kring förra sekelskiftet, ställda tillsammans med yngre, lägre och mer maskinellt bearbetade. En koncentration av kulturhistoriskt värdefulla vårdar, äldre och mer bearbetade, är dock märkbar söder om kyrkan. Ett fåtal gravar finns kvar från 1800-talets första hälft. Bland vårdarnas titlar märks yrken som är knutna till Löddeköpings framväxt som handelsort, liksom många lantbrukare. Lapidarium finns i både väst och öst längs med kyrkogårdsmuren.

Flera gravar är av lokalhistoriskt intresse, däribland familjen Lindvalls odekorerade sten. Bakom vården finns en tragisk familjehistoria, som ofta återberättas i bygden. När stinsen Lindvall spelat bort familjens pengar, och saknade medel att betala tillbaka, sköt han inför hotet om fängelse sin familj för att slippa skämmas inför den. Håkan Esbjörnsson och Einar Christensson var lantbrukare med stor betydelse för bygdens utveckling. Esbjörnsson var dessutom nämndeman, kommunstyrelsens ordförande och startade bank och mejeri. Christensson grundade familjeföretaget Möllegården, som ännu odlar morötter i stor skala. Hans grav ligger solitärt i nordost, vid gränsen mot möllan, som länge ägdes av hans familj. Andra gravar, såsom Stenbocks, af Petersens och Bondes, har anknytning till patronatet och adelssamhället. Till sist kan nämnas spelmannen och violinisten Per Munkbergs grav.

På kyrkogårdens nyaste del finns minneslund, askgravlund och urnlund. Minneslundens är utformad som en stensatt, cirkulär plats kantad av oxel. I dess mitt finns en grund, rund bassäng, omgiven av två blomsterbäddar. Urngravplatserna ligger i svagt böjda cortenstålramar [5], vars form följer minneslundens, omgärdade av marktäckare och perenner. I askgravlundens är ramarna rektangulära. Gravplatserna markeras med granitstenar, till vilka man fästat bronsplaketter med den avlidnes namn.

[4]: Singeltäcktgrav med buxbomsomgärdning

[5]: Urngravsättning i cortenstålramar

Byggnader på kyrkogården

Vid parkeringen i kyrkogårdens nordöstra hörn ligger en multifunktionell vinkelbyggnad, från 1952 och ombyggd 1984, med förråd, toalett och i norra delen det s.k. Trons kapell, som används bl a för borgerliga begravningar. Byggnaden är av putsat tegel med sockel av kluven gråsten och tak av rött, enkupigt falstegel.

Kulturhistorisk karaktärisering för Löddeköpinge kyrkoanläggning

Löddeköpinge kyrka ligger i samhällets nordöstra del, strax öster om vägkorset, där 1800-talets handelssamhälle uppstod. Kyrkan är, liksom den intilliggande kvarnen, viktiga landmärken i miljön och enda bevarade resterna av den gamla kyrkbyn.

Kyrkan uppfördes på en sedan lång tid tillbaka bebyggd plats och var efterföljare till två stavkyrkor, vilket ger området betydande dokumentvärden. Strax öster om kyrkan arbetar hembygdsföreningen ”Vikingatider” med att bygga en arkeologisk temapark, tänkt att återspegla det vikingatida kulturlandskapet. Man hoppas bl.a. kunna återuppbygga den äldsta stavkyrkan på sin ursprungliga plats.

Kyrkogården har en mycket lång brukarhistoria, och får därmed ett kontinuitetsvärde. Under årens lopp har skapats gångar och strukturer, som är läsbara och viktiga för för-

ståelsen av kyrkogårdens framväxt. Längs gångarna på kistgravplatsen finns täta alléer, som har ett betydande miljöskapande värde. Även trädkransen längs kyrkogården är ett viktigt grönt inslag. De äldre delarna karakteriseras av grusgångar, buxbomsomgärdningar och en variation av gravvårdar från olika tider. Flera av gravarna har en monumental karaktär, vilket avspeglar det socialt stratifierade samhället från denna tid. Den nya kyrkogårdsdelen har en mer öppen karaktär med stora gräsytor och varierad växtlighet. Oxelkransen är en viktig del i miljön kring minneslunden. Urn- och askgravlunden har en för 2000-talet typisk landskapsarkitektur, där cortenstålet i olika variationer fungerar som ett arkitektoniskt tema. Relationen mellan patronus och kyrka märks genom det lindenovska gravkoret. Persongalleriet tydliggörs, genom att rummen i församlingshemmet namngetts efter de som vilar i koret; medlemmar i släkterna Lindenov, Podebusk, Bonde och Bergenstråle.

Genom de arkeologiska undersökningar som genomförts vet vi mycket om kyrkans utveckling. Spåren efter gamla valv, golv och inredning är av byggnadshistoriskt- och pedagogiskt värde. Sådana värden finns också i kyrkans kalkmålningar, som syns bäst i korets norra- och västra valvkappor, liksom i den delvis rekonstruerade, ursprungliga nordportalen och resterna av de romanska fönstren. Av stort värde är att det norra har kvar delar av sin ursprungliga trækarm. Med anledning av de rika kulturlager som framträtt, måste framtida renoveringsarbeten hanteras med stor varsamhet.

Löddeköpinge kyrka karakteriseras idag flera av olika tidsskikt, som var och en fått ge sin prägel till kyrkorummet. Tornet präglas av 1400- och 1700-talets ombyggnader, och lanterninen bär 1800-talets drag. Sakristians arketytiska, reducerade arkitektur bär modernismens uttryck. Dess tillbakadragna, väl bearbetade utformning ansluter väl till byggnadens helhetsgestalt.

Interiören domineras av de gotiska valven, där korets valv från 1400-talet är flackare och har en tyngre konstruktion än långhusets 1500-talsvalv. Altaret, altaruppsatsen med Kristusfiguren, altarringen och orgelläktaren är alla från 1800-talets senare del och har en tidstypisk gestaltning. Även gjutjärnsfönstren och absiden, med sin blåa färgsättning och förenklade trävalvskonstruktion, är typiska exponenter för denna tid. Trots förekomsten av flera olika stilar, framträder kyrkan som väl sammanhållen, där de olika delarna förstärker varandra. Altaret och altaruppsatsen står långt in i det icke tillgänglighetsanpassade koret, vilket gör att avståndet till församlingen upplevs som ganska stort. I framtida förvaltning bör diskuteras, om tillgängligheten till kor och altare kan förbättras, utan att kulturvärdena begränsas.

Bland kyrkans fasta inventarier har predikstolen betydande kulturhistoriska värden. Kostbara predikstolar i sten finns i flera stadskyrkor, bl.a. i Lund, Malmö, Kristianstad

och Ystad, men är mycket ovanligt förekommande i en landsortskyrka. Det berättas att predikstolen hittats som vrakgods mellan Malmö och Barsebäck. Den löstes in av dåvarande patronus till Löddeköpinge, men var ursprungligen tänkt för en norrländsk kyrka. I predikstolens detaljer av drivet bearbetad sandsten och alabaster finns stora konstnärliga värden. På marmorplattorna finns flera kända namn klottrade, vilket ger stolen ett personhistoriskt intresse. Troligen var det under 1700-talet förenat med hög status att få rista in sitt namn på stolen.

Den välbevarade mässhaken från 1627 är ett unikt arbete med betydande historiska- och konstnärliga värden. Mässhakens bilder är typiska för medeltidens religiösa uppfattning och ikonografi, medan Lindenovs och Podebusks släktvapen ger den ett person- och socialhistoriskt värde. Bland övriga lösa inventarier märks framför bl.a. lillklockan från 1505 och kalkduken från 1700-talet. Bevarade textilier från 1700-talet eller äldre är generellt sett ovanligt. Från 1900-talet kommer flera föremål ur Wiven Nilssons stilrena produktion. Irenakorset har ett stort identitetsvärde för kyrkan. På pastorsexpeditionen kan man köpa halsband med korset, som är en uppskattad gåva i samband med t.ex. konfirmationer.

Utöver historien om predikstolen, kommer andra berättelser från kyrkan, som är delar av det immateriella kulturarvet. Enligt en sägen spökar det i kyrkan, kanske när patronus Trolle går igen. En annan historia vittnar om, hur vaktmästaren symboliskt släppte ner en duva från hålet i takvalvet, när prästen talade om den helige ande.

Rekommendationer

- Kyrkan och kvarnen utgör de enda kvarvarande resterna av den gamla kyrkbyn. Denna sammansatta miljö bör värnas vid framtida exploateringar.
- Kyrkans om- och tillbyggnadshistoria kan avläsas i både exteriör och interiör. Blandningen av olika stilar är en viktig del i kyrkans upplevelsevärde.
- Det medeltida murverket med bevarade romanska fönster och nordportal ska, liksom de kalkmålade valven, behandlas med största varsamhet.
- Kyrkans mässhake från 1627 är oersättlig. Det är av största vikt att den tas om hand på så sätt, att risken för stöld liksom skador på tyget minimeras.
- Den äldre kyrkogårdens rätvinkliga struktur, karakteriserad av buxboms-inramningar, grusgravar och grusgångar, bör bevaras. Alléerna är speciellt viktiga för upplevelsen av kyrkogården. Den yngsta delen har en mindre bunden struktur, där framtida behov kan ge möjlighet till en friare gestaltning.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturminneslagen. Kyrkan och kyrkotomten ligger inom registrerad fornlämning Löddeköpinge 69:1. Fornlämningen utgör Löddeköpinge gamla bytomt och skyddas enligt 2 kap. kulturminneslagen.

Kyrkoanläggningen ligger inom riksintresse för kulturmiljö Löddeköpinge- Stävie-Borgeby [M44]. Området kring Borgeby, Löddeköpinge, Hög och Stävie är därtill utpekad som en särskilt värdefull kulturmiljö av Länsstyrelsen. Kyrkoanläggningen ligger inom kulturmiljöstråket Kävlinge å.

Källor och litteratur

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, (utkast) opublicerad 2012

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Underhållsplan för Löddeköpinge kyrka 2007-11-22, Wikerstål Arkitekter AB (2008), Helsingborg

Regionmuseets i Kristianstads arkiv, Lund, mappar 1-4: *Löddeköpinge kyrka*

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, Riksantikvarieämbetet Fornsök, hämtad 2014-09-11

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html>, Lantmäteriet, hämtad 2014-09-11

http://www.kavlinge.se/download/18.f8873cc141a12daff3168a/1382011873058/Tematis_k+%C3%B6versiktsplan+Kulturmilj%C3%B6program.pdf, Kulturmiljöprogram Kävlinge kommun (samrådshandling), hämtad 2014-08-15.

http://www.lansstyrelsen.se/skane/sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/landskapsvard/kulturmiljoprogram/sarskilt-vardefulla-kulturmiljoer-i-skane/kavlinge/Pages/Borgeby_Loddekopinge_Hog_Stavie.aspx, Länsstyrelsen, hämtad 2014-09-10

http://www.raa.se/publicerat/varia2012_17.pdf, Riksantikvarieämbetet, hämtad 2014-09-08.

<http://www.sydsvenskan.se/omkretsen/kyrkan-har-plats-for-spoken>, skriven 2013-08-07, hämtad 2014-09-12.

Intervju med representanter från Löddebygdens församling, möte 2014-10-03.

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karakteristik och bedömning av Löddeköpinge kyrka, Rönnebergs kontrakt, har upprättats av:

Karl Johan Holmberg (handläggare), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig
avseende kulturvärden

JAIS arkitekter AB

Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg

042-14 92 30, www.jais.se

Karakteriseringen har gjorts efter samråd med referensgrupp utsedd av Lunds stift.

Inventeringsdatum: 2014-09-02

Färdigställd rapport: 2015-xx-xx